

Koncepce rozvoje Ústavu obecné lingvistiky pro léta 2018-2020

Aktuální koncepce ústavu navazuje v obecném směřování na koncepci předcházející, reaguje nicméně na nové skutečnosti jak na poli odborném, tak – a to především – v oblasti institucionálního a personálního rozvoje pracoviště.

Ústav obecné lingvistiky (LING) stojí v současné době před dvěma nesnadnými úkoly: (i) jedním je urychlená reakreditace na všech stupních studia, v souvislosti s přechodem na institucionální akreditace v rámci UK, (ii) druhým je nutnost personální stabilizace ústavu a zajištění jeho dalšího odborného růstu, zejména v orientaci na empirický lingvistický výzkum. Ve všech zmíněných ohledech se přitom už nyní otevírají možnosti, kudy se v bezprostředně následujícím období ubírat.

Odborná profilace ústavu jakožto pracoviště ukotveného v široce pojaté kognitivní lingvistice s důrazem na interdisciplinární propojování teoretických přístupů s empirií se v minulém období ukázala jako velmi nosná jak v oblasti pedagogické, tak vědecké. Do následujícího období bude tento celkový výzkumný rámec prohlubován a rozšiřován s ohledem na nové akreditační plány – jednak spoluprací s odborníky z jiných lingvistických ústavů, s nimiž plánuje LING zajišťovat společnou oborovou výuku, jednak s využitím expertízy nových kmenových pracovníků (viz níže). Posíleny tak budou zejména různé metodologické přístupy, techniky vyhodnocování dat, ale i takové lingvistické disciplíny, které dosud nebyly v oborové profilaci ústavu dostatečně reprezentovány: výzkum psycholingvistický s akcentem na propojování gramatické a zvukové stránky jazyka, osvojování jazyka, zpracování jazyka ad. Nadstandardního rozvoje v oborové nabídce můžeme dosáhnout i v oblasti diachronně-typologického zkoumání jazyka, mimo jiné také těsnější spoluprací s Ústavem srovnávací jazykovědy.

1. Rozvoj pedagogické činnosti

Prvním úkolem nadcházejícího období bude dokončit přípravu zmíněné **reakreditace** bakalářského a navazujícího magisterského studia v nově koncipovaném programu Lingvistika, ideálně v podobě, která integruje i specializace srovnávací jazykovědy a fonetiky. Předpokládám, že nová akreditace doktorského studia v programu Obecná lingvistika (v české i anglické variantě) bude připravena a předložena stávajícím vedením ústavu, ale v opačném případě jsem připravena ji rovněž dokončit.

Z hlediska skladby a nabídky kurzů v bakalářském i v magisterském studijním programu dosáhl LING v posledních letech výrazně vysoké kvality. Programová skladba zejména bakalářského programu je vyvážená jak v rozsahu, tak v náročnosti, což se mimo jiné projevuje velmi dobrými výsledky u závěrečných zkoušek. V připravovaných reakreditacích chci proto zachovat specifika a kvality stávajícího oboru, dané i na základě letité zkušenosti, v kombinaci s možnostmi, které skýtá širší interdisciplinární spolupráce i personální rozvoj ústavu (viz níže).

Takové možnosti se nabízejí především na **magisterském** stupni studia, kde je žádoucí, aby se studium mnohem silněji orientovalo právě na propojování teoretických poznatků získaných v různých lingvistických disciplínách a především na aktivní ovládnutí různých metodologických přístupů, zejména aktivním zapojováním studentů do probíhajících výzkumů. Paralelně s obecnou oborovou složkou, kde budou studenti vedeni ke komplexnímu uchopení všech oblastí studia jazyka (zvukové, gramatické, gestické atd.), se počítá se zavedením spektra specializací, kde by se studenti profilovali podle svých specifických

zájmů. Součástí každé specializace by měl být bohatě kreditově hodnocený blok kurzů orientovaných právě na výzkumnou praxi. Tematicky se nabízejí např. specializace v oblasti experimentálně-psycholingvistického přístupu, socio-kognitivního, diachronně-typologického, případně dalších profilací.

Do následujících let rovněž plánuji rozvíjet dosavadní spolupráci s ÚČJTK, která se ukazuje jako velmi funkční. ÚČJTK se v posledních letech profiluje jako velmi progresivní lingvistické pracoviště, nabízející řadu možností mezioborové pedagogické i vědecké spolupráce. Budeme proto pokračovat jak ve vzájemném zajišťování kurzů, tak v harmonizaci celkové koncepční strategie.

V roce 2017 vstoupil LING pod vedením dr. Zíkové a jejích spolupracovníků Mgr. Jehličky a Mgr. Doischerova do projektu *Zvýšení kvality vzdělávání na UK a jeho relevance pro potřeby trhu práce*, zaměřeného na **rozvoj sdílené výuky** na FF UK. V tomto projektu LING garantuje inovaci předmětu Lingvistická a filologická metodologie pro potřeby všech filologických oborů na Filozofické fakultě. Ústavu se tak otevírá možnost zapojit se aktivněji do sdílené celofakultní pedagogické činnosti na základě aktuálních potřeb jednotlivých oborů. Lze očekávat, že počet oborů, pro které bude obecně lingvistický úvodní kurz (případně kurzy) zajišťován, se oproti dosavadnímu stavu ještě navýší, což bude představovat nejen vyšší nároky personální, ale i vyšší nároky na mezioborovou spolupráci. Toto směřování budu aktivně podporovat i z pozice ředitelky ústavu, ať už jde o promýšlení a navrhování dalších možností sdílené výuky obecně lingvistických předmětů (zejména s důrazem na metodologii lingvistické práce), o aktuální podíl na tvorbě nového předmětu společného základu *Proseminář akademické práce*, do nějž je zapojen dr. Machač (oblast *Akademický mluvený projev*) či pokračování ve výuce pro další základní součásti i mimo tyto nově vytvářené předměty.

V minulých letech se podařilo rozšířit **výuku předmětů v angličtině** a na rozvoj výuky v angličtině budu klást důraz i nadále – tak, aby do několika let bylo možné vytvořit anglickou verzi všech kurzů. Kromě už tradičních kurzů Syntax and semantics, Multilingualism a Language management byly zatím díky grantové podpoře zavedeny další kurzy (Linguistic Anthropology, Aphasia – an introduction from a linguistic perspective) a díky sdílené výuce s ÚČJTK nově i kurz Current approaches in linguistics. Od roku 2017 zároveň pravidelně probíhá kurz Grammaticalization, který by měl do budoucna fungovat jako páteční kurz pro diachronní modul výuky. Na výuku v angličtině je kladen důraz i při vypisovaných výběrových řízeních, kde je schopnost vedení kurzů v anglickém jazyce už jednou z nutných podmínek přijetí. Jsem přesvědčena, že LING má dobře nakročeno k vytvoření anglicko-jazyčného studijního programu i na pregraduálním stupni, a hodlám tento směr aktivně podporovat.

2. Vědecká činnost

Ve své vědecké práci se LING po léta úspěšně věnuje například sociologii jazyka nebo typologii (včetně terénního výzkumu zaměřeného na romštinu), nověji se zde rozvíjí také bádání foneticko-fonologické, a to všechno má přirozenou vazbu i na kognitivně orientovanou profilaci ústavu. LING se tak stává pracovištěm, jež v sobě propojuje pestrý badatelský potenciál a současně dbá na vývojeschopnou generační strukturu jeho členů.

Pro všestranný rozvoj vědecké práce v ústavu byly v minulém roce položeny pevné institucionální základy, zejména projektem Humanities Research Centers. Pracovníci LING jsou aktivní v Centru pro studium člověka a společnosti, kde se účastní řady interdisciplinárních projektů. Překračování hranic vlastní disciplíny i limitů vlastního vzdělání

směrem k interdisciplinární a meziústavní spolupráci považuji i nadále za jednu z priorit budoucího vědeckého směřování ústavu. Budu proto silně podporovat všechny aktivity, které povedou nebo přispějí k formování větších či menších badatelských skupin.

Jedním z už hmatatelných výsledků v této oblasti je právě vznikající badatelský tým EPoCC (Empirical Perspectives on Communication and Cognition), který sestává z vybraných pracovníků a doktorandů LING a ÚČJTK. Cílem této skupiny je (zprvu) v menším a operativnějším složení rozvíjet zájem jejích členů o fungování spontánní řeči v její multimodální komplexitě, tedy v interakci syntaxe, sémantiky a zvukového provedení a nově rovněž s důrazem na složku, která se postupně dostává do popředí zájmu světové lingvistiky – gestikulaci, resp. průvodní nonverbální aspekt spontánní komunikace. Utváření podobných týmů či pracovních skupin orientovaných na konkrétní projekty či sdružených určitým konkrétním zájmem uvnitř i přes hranice ústavu hodlám i nadále z pozice ředitelky silně podporovat, už vzhledem k tomu, že tato aktivita vychází velmi často „zdola“ – od konkrétních pracovníků či ještě lépe doktorandů či pokročilých magisterských studentů.

Právě mladé badatele je ve výzkumných aktivitách třeba jednoznačně motivovat. K tomu už byly na ústavě částečně vytvořeny předpoklady, zejména v zařazení povinného semináře v NMGr. zaměřeného na konferenční činnost, kde se studenti seznamují s možnostmi konferenčních výjezdů a s komplexním procesem podávání a prezentace konferenčních příspěvků. Dále hodlám mezi studenty různými prostředky systematicky zvyšovat povědomí o publikačních a prezentačních možnostech (nadanější studenti jsou ostatně už nyní podporováni k podávání příspěvků do výběrového řízení konference Linguistics Prague, která je ideální platformou právě pro začínající lingvisty), a to nejen mezi doktorandy, kde se taková aktivita předpokládá, ale už mezi studenty magisterského stupně – tak, aby ti nejnadanější z nich byli skutečně motivováni ke vstupu do doktorského studia.

Skutečně funkční týmová spolupráce závisí zároveň na časové kapacitě jednotlivých členů týmu a samozřejmě i pravidelnosti pracovních setkání. Proto hodlám dbát na to, aby jednotlivé pracovní týmy vykazovaly skutečně pravidelnou pracovní aktivitu (pravidelné schůzky, prezentace, diskuse atd.) a aby do nich byli v co největší míře integrováni i pokročilejší studenti, kteří by se tak mohli do rozvíjené vědecké činnosti rovnou zapojovat formou dílčích výzkumných úkolů.

V obecné rovině lze tedy hlavní desiderata v oblasti vědecké činnosti shrnout následovně:

- zintenzivnit práci na formulování promyšlených **výzkumných záměrů a grantových projektů**, zejména takových, které směřují také ke spolupráci nejen s jinými fakultními pracovišti, případně i ústavy AV ČR, ale také se zahraničními partnery;
- pravidelná aktivní účast všech pracovníků na **mezinárodních konferencích** v příslušné specializaci;
- kvalitní **publikační** činnost v oblasti původního výzkumu, která bude i důležitým kritériem při pravidelných evaluacích a obnovování smluv;
- **organizování konferencí**, workshopů, přednášek a podobných setkání s mezinárodní účastí na domácí půdě.

3. Personální rozvoj

V důsledku odchodu některých kmenových pracovníků v posledních letech je ústav v současné době personálně výrazně poddimenzován. Působí zde 2 docenti, tři odborní asistenti a od října letošního roku na omezenou dobu rovněž dva asistenti, přijatí v rámci projektu *Zvýšení kvality vzdělávání na UK a jeho relevance pro potřeby trhu práce* (viz výše).

Oba asistenti se nicméně aktivně zapojují i do organizační činnosti ústavu a v dalších obdobích se počítá i s jejich podílem na výuce, takže výuka všech předmětů zůstane zajištěna v nezměněném rozsahu. Jeden z odborných asistentů plánuje do jednoho roku předložit práci k habilitačnímu řízení.

Dočasné personální oslabení skýtá i přes určité organizační těžkosti výjimečnou šanci na odborný rozvoj ústavu a jeho další profilaci kýženými směry. Od února 2018 nastupuje na 0,5 úvazek na pozici odborného asistenta nový zahraniční pracovník se specializací psycholingvistika a osvojování řeči a v bezprostředně následující době se počítá s výběrovým řízením na další, odborně obdobnou pozici na úrovni docenta. Prioritou při posuzování odborné úrovně uchazečů je přitom nejen jejich pedagogická zkušenost a zahraniční působení, ale především jejich zapojení do aktivního výzkumu ústavu, který budou dále rozvíjet ve spolupráci s dosavadními členy ústavu i se studenty.

V nadcházejícím období se tedy budu zaměřovat na možnosti navázání pravidelné spolupráce se zahraničními odborníky a podle finančních možností se budu snažit získat zahraniční pracovníky přímo na pevné zaměstnanecké pozice (postdoc).

Nezanedbatelný je i potenciální přínos postupně dorůstající generace studentů, kteří absolvovali studium lingvistiky podle výrazně inovovaných akreditačních plánů z let 2012-2017. Řada z nich se už nyní výrazně zapojuje do různých organizačních aktivit spjatých s ústavem (účast na ústavních kolokviích, organizace konferencí – mimo jiné Linguistics Prague, která je od roku 2018 prakticky cele v rukou doktorských a magisterských studentů (převahou) obecné lingvistiky, dále vedení volitelných či povinně volitelných kurzů atd.). Nadějně studenty se proto budu i nadále snažit silně motivovat k dalšímu všestrannému zapojování do ústavního života, zejména ve vědecké činnosti (viz výše) a v některých případech s výhledem na jejich potenciální pedagogické uplatnění.

Mirjam Friedová
V Praze, 14.11. 2017